

ITALYAN YOZUVCHISI ALESSANDRO MANZONI IJODIDA SOTSIOLINGVISTIK BIRLIKLARNING IFODALANISHI

Otaxonova Munisxon Janibek qizi
O'zDJTU 1-bosqich magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada italiyalik yozuvchi Alessandro Manzoning hayoti va ijodi, uning qator asarlari va o'sha davrda tutgan o'rni haqida so'z boradi. Manzoni tarixiy haqiqatlarni o'z asarlarida ommaga ochib beradi. Unung ijodi XVII asr Italiyasining ijtimoiy va ma'daniy voqeligini ochib beradi. Manzoning asarlari chuqur insoniylik ruhi, kuchli ahloqiy tuyg'u va tarixiy voqealiklar bilan xarakterlanadi. Uning asarlari sodda, ammo ayni paytda nafis hamdir. Manzoni barcha davrlarning eng buyuk italyan yozuvchilaridan hisoblanadi va uning bekatror asarlari ilmiy tafakkurni shakllantirishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: sotsiolingvistika, roman, ma'rifatparvarlik, dialekt, personaj, ziyolilar qatlami, liberalizm

Аннотация. В данной статье рассказывается о жизни и творчестве итальянского писателя Алессандро Манзо, ряде его произведений и роли в тот период. Манзони раскрывает публике исторические истины в своих произведениях. Его работы раскрывают социальную и культурную реальность Италии 17 века. Произведениям Манзо свойственны глубокий человеческий дух, сильное нравственное чувство и исторические события. Его работы просты, но в то же время элегантны. Манзони считается одним из величайших итальянских писателей всех времен, а его шедевры помогают формировать научное мышление.

Ключевые слова: социоллингвистика, роман, просветительство, диалект, персонаж, интеллигенция, либерализм.

Abstract. This article talks about the life and work of the Italian writer Alessandro Manzo, a number of his works and his role in that period. Manzoni reveals historical truths to the public in his works. His work reveals the social and cultural reality of 17th century Italy. Manzo's works are characterized by deep human spirit, strong moral feeling and historical events. His works are simple but elegant at the same time. Manzoni is considered one of the greatest Italian writers of all time, and his masterpieces help shape scientific thinking.

Key words: sociolinguistics, novel, enlightenment, dialect, character, intelligentsia, liberalism

Alessandro Manzoni italiyalik yozuvchi, shoir va dramaturg bo'lib, 1785-yil 7-martda Milanda tug'ilgan. U o'zining mashhur "I Promessi Sposi" (Juftlarning ahdlashuvi) romani orqali italiyalik yozuvchilar orasida zamonasining eng buyuk

yozuvchilaridan biri sifatida tamal toshini qo'yadi. Manzoni ziyolilar oilasida tug'ilgan. Uning ta'limi ma'rifatparvarlik va liberalizm qadriyatlariga asoslangan edi. 1808 yilda u Enrichetta Blondel bilan oila quradi va farzandli bo'ladi.

Manzoni adabiy faoliyatini shoir sifatida boshlagan. Uning bu davrdagi eng yuksak asarlari qatorida Napoleon Bonapartning o'limiga bag'ishlangan "Il combattimento di Tarquinio e Lucrezia" (Tarkunio va Lukretsiya jangi, 1807) va "Il cinque maggio" (Beshinchi may, 1821) she'rlari bor. Manzoni roman va she'rlaridan tashqari bir qancha ocherk va tanqidiy asarlar ham yozgan. U italyan tilini adabiy til sifatida qo'llash tarafdori bo'lgan va Italiyada romantizmining rivojlanishida muhim rol o'ynagan.

Manzoni italyan adabiyotida Dante Alegieridan keyingi eng muhim shaxslardan biri hisoblanadi. Uning ijodi nafisligi, o'ziga xosligi, axloqiy va tarbiyaviyligi bilan ajralib turadi. U romannavistlar orasida muhim shaxs bo'lib, uning ijodi Italiya adabiyoti va madaniyatiga katta ta'sir ko'rsatgan. Manzoni tomonidan qilingan eng dolzarb jihatlardan biri bu lingvistik tanlovdir. Muallif, aslida, ziyolilar sinfi bo'lgan florensiyaliklardan ilhomlanadi, ammo keng qamrovli auditoriyaga tushunarli bo'lgan italyan tilini tanlaydi. Italyan tili tarixiga chuqur ta'sir ko'rsatgan bu tanlovga bir qator omillar, jumladan, geografik yoki ijtimoiy kelib chiqishidan qat'i nazar, barcha italiyaliklar uchun tushunarli bo'lgan asar yaratish istagi sabab bo'lgan. "Lotin tilidan kelib chiqqan italyan tili XIX asrdan boshlabgina adabiy til me'yorlari asosida sayqallashtiriladigan bo'ldi. Italyan adabiyotida so'zlashuv tili va badiiy tilda hozirgi kunga kelib deyarli tafovut kuzatilmaydi".

Yana bir muhim sabalardan biri ijtimoiy lingvistik birlik – dialektlardan foydalanishidir. Manzoni ziyolilar qatlamiga mansub bo'lgan personajlarni ifodalash uchun milan dialektidan foydalanadi. Bu tanlov uning tarixiy voqelikka bo'lgan e'tiboriga mos keladi, chunki dialekt XVII asrda Italiya aholisining ko'pchiligi foydalangan til bo'lgan.

Nihoyat, Manzoni tildan turli personajlar orasidagi ijtimoiy va ma'daniy farqlarni ifodalash uchun foydalanadi. Misol uchun, ziyolilarning nutq uslubi rasmiyligi va nafisligi bilan ajralib turadi, o'rta qatlamning gapirish uslubi esa ochiq-oydin va tushunarli bo'lgan. Bu lingvistik farq XVII asrdagi Italiyaning turli ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi ijtimoiy ma'daniy farqlarni ta'kidlashga yordam beradi.

Alessandro Manzoni ijodi XVII asr Italiyasining ijtimoiy va ma'daniy voqeligini tasvirlashga yordam beradigan sotsiolingvistik elementlarga boy.

Manzoni asar negizida "haqiqat" bo'lishi kerak deb ta'kidlaydi, uning fikricha mifologiya va adabiy asar haqiqat va uydurmani o'zida uyg'unlashtirishi kerak edi. Uning fikricha, she'riyat umuman olganda san'at axloqiy funktsiyaga ega edi, ular jamiyatni yaxshilash uchun ta'lim-tarbiya berishlari kerak edi.

1825-yilda Manzoni XVII asrda Lombardiyada sodir tarixiy roman bo'lgan "I Promessi sposi"ni birinchi marta nashr qildiradi. Asar tezda muvaffaqiyat qozonadi, lekin Manzoni o'z ishidan qoniqmaydi va uni qayta ko'rib chiqish va

tuzatishga qaror qiladi. “I Promessi sposi”ni ikkinchi marta 1840-yilda nashr etiradi va bu asar italyan adabiyotining durdonasiga aylangan. “I Promessi sposi” italyan milliy romani sanaladi. Bu asar italyan millatining birdamligi va erkinlik qadriyatlarini yoyishga hissa qo‘shgan asar hisoblanadi.

Manzoni “I Promessi sposi” asarida kelib chiqishi Italiyaning turli xil tumanlaridan bo‘lgan personajlarni ifodalash uchun har xil dialektlardan foydalanadi. Masalan, roman qahramoni Renzo Tramaglino milan dialektida gapirsa, din arboblardan hisoblanmish Don Abbondio italyan tilida gapiradi. Romanda Italiya hayotidagi qiyinchiliklar haqida, jumladan vabo va vaqtinchalik hokimiyat zulmiga duchor bo‘lgan ikki yosh oshiq Renzo Tramaglino va Lusiya Mondella haqida hikoya qilinadi. Ular turmush qurish uchun ko‘plab qiyinchiliklarga duch kelishadi, ammo ularning taqdir yo‘llari oxir-oqibat tutashadi, garchi asardagi personajlar ularni ayirishga harakat qilsalarda buni alamga oshirolishmaydi. Zo‘ravonlik, zulm, va majburiyatlarga qaramay ular birga bo‘lishadi. Asar italyan adabiyotining durdona asari hisoblanib, italyan madaniyati va tiliga katta ta’sir ko‘rsatgan.

Manzoni tildan turli personajlar orasidagi ijtimoiy va madaniy farqlarni ifodalash uchun foydalanadi. Manzoni tildan XVII asr Italiyasining tarixiy voqeligini ifodalash uchun foydalanadi. Masalan, qahramonlarning tili ularning geografik va ijtimoiy kelib chiqishiga mos keladi. Manzoni ijtimoiy lingvistikasi uning ishining muhim elementi bo‘lib, uni XVII asr Italiya jamiyatini tushunish uchun noyob va qimmatli hujjatga aylantirishga yordam beradi.

Manzoniyning dialektlardan foydalanishi nafaqat realizmni oshirish, balki ijtimoiy tabaqani belgilashga ham xizmat qiladi. Qahramonlarning nutq uslublari va lug‘at tanlashlari ko‘pincha ularning ijtimoiy mavqeini aks ettiradi, yuqori toifadagi personajlar ko‘proq rasmiy tildan foydalanadi va past tabaqadagi personajlar xalq dialektlaridan foydalanadi. o‘quvchilarga ular bilan chuqurroq tanishish imkonini beradi. Bu Manzoning Italiya jamiyati tasvirida til va ijtimoiy o‘ziga xoslik o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rsatadi va shu bilan birga o‘quvchilarga ular bilan chuqurroq tanishish imkonini beradi. U “I Promessi Sposi”ni keng tarqalgan venetsiya dialektida emas, balki florensiya dialektida yozishga qaror qilgani tilshunoslikda ataylab qilingan islohatlardan edi. U standartlashtirilgan italyan tilini milliy birlik va madaniy taraqqiyot uchun zarur deb hisoblagan.

Manzonining adabiy muvaffaqiyati va standartlashtirilgan italyan tilini himoya qilishi zamonaviy italyan tilining rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatdi. Uning “I Promessi Sposi” romani Florensiya dialektini milliy tilning asosi sifatida shakllanishiga hissa qo‘shdi va kelgusi avlodlar uchun Italiyaning lingvistik ko‘rinishni shakllantirdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. “Alessandro Manzoni ricordato al popolo e alla gioventu” da Augusto Alfani. 1888
2. “A propsito di Alessandro Manzoni” da Giovanni Mari. Giugno 1928.

3. “Storia della letteratura italiana” Ottocento e novecento da Giuliano Manacorda. Novembre 1995

4. B.Ergashova, O‘zbek va italyan bolalar adabiyotida qahramonlar xarakterlarining qiyosiy tahlil metodi asosida yoritilishi.(J.Rodari va X.To‘xtaboyev ijodi asosida), So‘z san’ati jurnali.

5. <https://www.adrianodigregorio.com>

6. <https://www.brittannica.com/biography/Alessandro-Manzoni>.